



PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi  
*PARADOKS Economics, Sociology and Policy Journal*

***Kentleşme Sürecinde Ailenin Değişimi:  
Bursa'da Bir Alan Araştırması***

*Change Of Family in The Process Of Urbanization:  
A Field Research in Bursa*

***Enes Battal KESKİN***

*Uludağ Üniversitesi*

**Editör/Editor-in-Chief**

Doç.Dr.Elif KARAKURT TOSUN

**Editör Yardımcıları/Co-Editors**

Doç.Dr.Sema AY

Dr.Hilal YILDIRIR KESER

**Uygulama/Design**

Dr.Yusuf Budak

**Tarandığımız Indexler /  
Indexes**



Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir. Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions wriVen in artic- les are under responsibilities of the authors. None of the contents published cannot be used without being cited.

**Yayın ve Danışma Kurulu / Publishing and Advisory Committee**

Prof.Dr.Veyssel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)  
Prof.Dr.Marijan CINGULA (University of Zagreb)  
Prof.Dr.Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)  
Prof.Dr.R.Cengiz DERDİMAN (Uludağ Üniversitesi)  
Prof.Dr.Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)  
Doç.Dr.Sema AY (Uludağ Üniversitesi)  
Assoc.Prof.Dr.Mariah EHMKE (University of Wyoming)  
Assoc.Prof.Dr.Ausra REPECKIENE (Kaunas University)  
Assoc.Prof.Dr. Cecilia RABONTU (University " Constantin Brancusi" of TgJiu)  
Doç.Dr.Elif KARAKURT TOSUN (Uludağ Üniversitesi)  
Doç.Dr.Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)  
Doç.Dr.Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)  
Doç.Dr.Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)  
Dr.Zerrin FIRAT (Uludağ Üniversitesi)  
Dr.Murat GENÇ (Otago University)  
Dr.Hilal YILDIRIR KESER (Uludağ Üniversitesi)

**Hakem Kurulu / Referee Committee**

Prof.Dr.Veyssel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)  
Prof.Dr.Veyssel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)  
Prof.Dr.Marijan CINGULA (University of Zagreb)  
Prof.Dr.Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)  
Prof.Dr.Mehmet Sami DENKER (Dumlupınar Üniversitesi)  
Prof.Dr.R.Cengiz DERDİMAN (Uludağ Üniversitesi)  
Prof.Dr.Zeynel DİNLER (Uludağ Üniversitesi)  
Prof.Dr.Hasan ERTÜRK (Uludağ Üniversitesi)  
Prof.Dr.Bülent GÜNŞOY (Anadolu Üniversitesi)  
Prof.Dr.Sait KAYGUSUZ (Uludağ Üniversitesi)  
Prof.Dr.Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)  
Prof.Dr.Bekir PARLAK (Uludağ Üniversitesi)  
Prof.Dr.Ali Yaşar SARIBAY (Uludağ Üniversitesi)  
Prof.Dr.Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI (Süleyman Demirel Üniversitesi)  
Prof.Dr.Abdülkadir ŞENKAL (Kocaeli Üniversitesi)  
Prof.Dr.Veli URHAN (Gazi Üniversitesi)  
Prof.Dr.Üğür YOZGAT (Marmara Üniversitesi)  
Doç.Dr.Sema AY (Uludağ Üniversitesi)  
Doç.Dr.Elif KARAKURT TOSUN (Uludağ Üniversitesi)  
Doç.Dr.Hakan ALTINTAŞ (Sütçü İmam Üniversitesi)  
Doç.Dr.Hamza ATEŞ (Kocaeli Üniversitesi)  
Doç.Dr.Canan CEYLAN (Uludağ Üniversitesi)  
Doç.Dr.Kenan DAĞCI (Yalova Üniversitesi)  
Doç.Dr.Kemal DEĞER (Karadeniz Teknik Üniversitesi)  
Doç.Dr.Kadir Yasin ERYİĞİT (Uludağ Üniversitesi)  
Doç.Dr.Ömer İŞCAN (Atatürk Üniversitesi)  
Doç.Dr.Vedat KAYA (Atatürk Üniversitesi)  
Doç.Dr.Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)  
Doç.Dr.Burcu KÜMBÜL GÜLER (Kocaeli Üniversitesi)  
Doç.Dr.Veli Özer ÖZBEK (Dokuz Eylül Üniversitesi)  
Doç.Dr.Serap PALAZ (Balıkesir Üniversitesi)  
Assoc.Prof.Dr. Cecilia RABONTU (University " Constantin Brancusi" of TgJiu)  
Assoc.Prof.Dr.Ausra REPECKIENE (Kaunas University)  
Doç.Dr.Abdülkadir ŞENKAL (Kocaeli Üniversitesi)  
Doç.Dr.Sevtap ÜNAL (Atatürk Üniversitesi)  
Doç.Dr.Sevda YAPRAKLI (Atatürk Üniversitesi)  
Doç.Dr.Gözde YILMAZ (Marmara Üniversitesi)  
Doç.Dr.Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)  
Yrd.Doç..Dr.Aybeniz AKDENİZ AR (Balıkesir Üniversitesi)  
Yrd.Doç.Dr.Doğan BIÇKI (Muğla Üniversitesi)  
Yrd.Doç.Dr.Cantürk CANER (Dumlupınar Üniversitesi)  
Yrd.Doç.Dr.Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)  
Yrd.Doç.Dr.Ceyda ÖZSOY (Anadolu Üniversitesi)  
Dr.Murat GENÇ (Otago University)



**PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi**  
*PARADOKS Economics, Sociology and Policy Journal*

***KENTLEŞME SÜRECİNDE AİLENİN DEĞİŞİMİ:***  
***BURSA'DA BİR ALAN ARAŞTIRMASI***

***CHANGE OF FAMILY IN THE PROCESS OF URBANIZATION:***  
***A FIELD RESEARCH IN BURSA***

***Enes Battal KESKİN***

*Uludağ Üniversitesi*

Aralık / December 2016, Cilt/Vol: 11, Özel Sayı/Special Issue, Page: 158-189  
ISSN: 1305-7979

## KENTLEŞME SÜRECİNDE AİLENİN DEĞİŞİMİ: BURSA'DA BİR ALAN ARAŞTIRMASI

CHANGE OF FAMILY IN THE PROCESS OF URBANIZATION: A FIELD RESEARCH IN BURSA

**Enes Battal KESKİN**

Uludağ Üniversitesi

---

### ÖZET

---

“Kent” ve “aile” insanlık tarihinin iki önemli olgusudur. Kent, sosyal olarak heterojen bireylerin oluşturduğu, büyük ve yoğun bir yerleşim birimidir. Aile ise, kan, yasa ve evlilik yoluyla, birbirlerine akrabalıkları bulunan hane halkı üyelerinden meydana gelen sosyal bir kurumdur. Aileye, birincil ilişkiler, kente ise, ikincil ilişkiler yön vermektedir. İnsanların kırsaldan kent merkezlerine akın etmesi sonucu, kentlerin nüfus ve alan yönünden büyümesi ise, “kentleşme” olarak adlandırılmaktadır. Kentleşme aynı zamanda, insanların kentte örgütlenme biçimini ifade eden, bir toplumsal değişme sürecidir. Bu bağlamda kentleşme, toplumsal bir kurum olan aileyi de etkilemekte ve değişimine sebep olmaktadır. Çalışmanın ana hipotezi, bu düşünce üzerine kurulmuştur. Sosyal bilimlerde alan çalışması yapılmadan, sadece literatür bilgisiyle özgün ve gerçekçi sonuçlar çıkarabilmenin mümkün olamayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle çalışma; kentleşme sürecinde ailede meydana gelen değişimleri, bir alan araştırması çerçevesinde ele almaktadır. Bursa’da yapılan bu araştırma, kır ve kent merkezinde yaşayan aileleri karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Çalışmada veri toplamak için yüzyüze anket, görüşme ve gözlem teknikleri kullanılmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Kentleşme, Aile, Kırsal Aile, Kentsel Aile, Geçiş Ailesi, Bursa.

---

### ABSTRACT:

---

“City” and “family” are the two important phenomenon in the history of mankind. The city is a large and dense settlement composed of socially heterogeneous individuals. On the other hand, the family is a social institution consists of household members who become relatives through blood and marriage laws. Primary relationships give direction to the family whereas secondary relationships give direction to the city. The growth of the city in terms of population and area as a result of the influx of the people from rural to urban centers is called “urbanization”. Urbanization is also a process of social change that represents how people are organized in the city. In this context, urbanization affects and causes the change of family as a social institution. The main hypothesis of this study is based on this very idea. It is assumed that it is not possible to reach original and realistic conclusions only by doing bibliographical survey but not field research in social sciences. Therefore, this study deals with the changes in the family in the process of urbanization within the framework of a field research. The research conducted in Bursa, comparatively examines the families living both in rural and urban centers. In order to collect data; one-on-one interview, conversation, and observation techniques are used in the study.

**Keywords:** Urbanization, Family, Rural Family, Urban Family, Transition Family, Bursa.

## 1.GİRİŞ

İnsanın yaşam biçimini kökten değiştiren iki önemli devrim olduğu kabul edilmektedir. Bunlardan ilki “tarım devrimi”dir ve insanoğlu “köy” yerleşim birimini icat ederek yerleşik hayata geçmiştir. İkinci devrim ise “sanayi devrimi”dir ve toplumsal yaşamı kökten değiştiren bugün ki “kent”i ortaya çıkarmıştır. Bu makalede sanayi devrimi sonrası, son iki yüzyılda ortaya çıkan “kent” ve “kentleşme” konusu ele alınmaktadır. Yoksa bilinmelidir ki kentlerin tarihi beş bin yıl öncesine kadar gitmektedir. Dahası o kentlerin ortaya çıkışı ve kentleşme süreçleri günümüzden çok farklıdır.

Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkan kentleşme, insanlık tarihinde görülmedik ölçüde çok kısa sürede kentlerin sayılarının ve nüfuslarının artmasına sebep olarak yeni bir toplumsal yapının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Sanayileşmeye bağlı olarak gelişen kentleşme, iş ve üretim süreçlerinin farklılaşması nedeniyle toplumsal kurumlardan biri olan aileyi de etkileyerek tüm özellikleriyle değişmesine sebep olmuştur. Sanayileşmeye bağlı olmadan kentleşen ülkelerde ise, kentleşmenin aile üzerindeki etkisinin sınırlı kaldığı görülmektedir.

Sanayileşme sürecine 1950’li yıllarda giren Türkiye’de kentleşme, sanayinin iş talebinden ziyade kırsal kesimin nüfusu itmesi sonucunda kent merkezlerine yığılması sonucu gerçekleşmiştir. Kentleşme sürecinin hala devam ettiği Türkiye’de, kırsal kesimler boşalırken kent merkezleri aşırı kalabalıklaşmaktadır. Örgütlü kesimde istihdamın sınırlı oluşu yada sanayinin göç eden insanların ancak çok az bir kısmına iş imkânı sağlaması nedeniyle, kentlerde örgütsüz yeni istihdam şekilleri ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de köylünün en iyi ihtimalle işçiye dönüştüğü, büyük bir köylü kesiminin ise kentte marjinal sektörlerde çalışmak zorunda kaldığı kentleşme süreci, kırsal aileyi de etkilemekte ve bu aile yapısında bazı değişmelere sebep olmaktadır. Bu makalede; kendi kırsalından Bursa kent merkezine göç etmiş ailelerin oluşturduğu Soğanlı Mahallesi’nde ve bu mahalleye göç veren dört köyden ailelere uygulanan anket verilerinden hareketle ailedeki değişim yorumlanacaktır. Kent ve kır bağlamında karşılaştırmalı bir araştırmaya dayalı bu çalışmanın, kırsalda ve kentte yaşayan aileler arasındaki farklılaşmanın/farklılaşmamanın boyutlarını da ortaya çıkarması öngörülmektedir.

## 2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

### 2.1.Kentleşme

Kent, tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtımının kontrol fonksiyonlarının toplandığı belirli teknolojik gelişme seviyelerine göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme biçimleridir(Kıray, 2007:2007:28).

Toplum bilimsel açıdan kent ise, toplumsal açıdan bir örnek olmayan insanların görece olarak geniş bir alanda, yoğun bir biçimde ve sürekli olarak birlikte bir yere yerleşmiş bulunması biçiminde tanımlanabilir (Wirth, 2002:85).

Kentleşme ise, değişim ve gelişim içerisinde olan bir süreci ifade etmektedir (Erkan, 2010:19). Başka bir tanıma göre ise kentleşme, sanayileşmenin iş gücünü çekmesi, tarımsal üretiminde fazla nüfusu itmesi sonucu, nüfusun kırsal alandan kitlesel boyutlarda kent merkezlerine doğru akın etmesiyle ortaya çıkan sosyolojik bir olgudur (Demir-Acar, 2002:241). Başka bir tanıma göre kentleşme; “ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel faaliyetlerin mekâna yansımaları ve mekânı biçimlendirmesi süreci”dir (Tolan, 1991:161).

Yukarıda verilen tanımların da katkısıyla kentleşmeyi bu çalışmanın yapılaşma amacına uygun olarak şöyle tanımlayabiliriz: kırsal kesimde ortaya çıkan sosyo-ekonomik dönüşümlerle, üretim merkezli bir hayat tarzı sunan kırlardan, kentlere doğru kitlesel olarak göçle ortaya çıkan, kentlerin hem ekonomik hem de sosyal ve kültürel açıdan bir çekim alanı konumuna gelmesi ile birlikte, farklılaşmanın, uzmanlaşmanın ve örgütlenmenin belirleyici olduğu, tüketim merkezli yeni bir yaşam tarzı öneren, insanların üretime katılım sürecinin, şeklinin ve zamanının farklılaşması nedeniyle, ailenin yapısında değişimlere sebep olan bir toplumsal değişim sürecidir.

Kentleşme olgusunun önemi, onun şu iki özelliğinden kaynaklanmaktadır. Birincisi; kentleşmenin tarımdaki ve sanayideki değişimlerin ortaya çıkardığı bir sonuç olmasıdır. İkincisi; kentleşmenin toplumsal değişim sürecini etkileyen bir öge olmasıdır. Kentleşme, birinci durumda bir “bağımlı değişken” iken; ikinci durumda, diğer öğelerle birlikte bir “bağımsız değişken” görünümündedir (Kartal, 1978:4-6). Bu çalışmada kentleşme, ailenin yapısında değişime sebep olan bir bağımsız değişken olarak ele alınmaktadır.

### **2.1.1. Dünyada Kentleşme: Kentleşmenin İki Farklı Şekli**

Ülkeler arasında tarihsel, yersel, kültürel ve ekonominin geri kalmışlığı nedeniyle ortaya çıkan farklılıklar, kentleşme olgusunun, yeryüzündeki ulusların kentleşme olgularının temelinde birbirinden farklı olduğu kanısını yaratmamalıdır. Temel farklılık olayın kendi içindedir, başka bir deyişle “sanayi öncesi kentleşme”, “sanayi sonrası kentleşme” vardır. Yoksa olay, dünyanın her ülkesi için temelde aynı olaydır (Mimarlar Odası, 1971:25). Başka bir anlatımla “sanayileşmeye bağlı kentleşme” ve “sanayiden bağımsız kentleşme” olarak iki farklı kentleşme bulunmaktadır.

### **2.1.1.1.Sanayileşmeye Bağlı Kentleşme**

Bu ülkelerde önce sanayi ve sanayileşme gerçekleşmekte sonra sanayileşmenin bir işlevi olarak kentleşme onu izlemektedir. Ülkelerin kentleşmesi incelendiğinde, bu ülkelerde sanayileşmenin başlamasıyla kentleşmenin de hız kazandığı görülmektedir. Bu ülkelerde kentleşmenin, sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye paralel olarak yürüdüğünü söyleyebiliriz (İspir, 1991: 19-20). 19.yüzyılda hızlı bir sanayileşme sürecine giren bu ülkelerin kentleşmesi incelendiğinde, ekonomik yapıları ve üretim biçimindeki değişimlerin kentleşmeye ve kentlerin yerleşim biçimine de yansdığı görülmektedir (Erkan, 2010: 62).

### **2.1.1.2.Sanayileşmeden Bağımsız Kentleşme**

20.yüzyılda kentleşme ile tanışan bu ülkelerde, bir "aşırı kentleşme" olgusundan söz edilmektedir. Bu yargıya hangi analizlerden sonra varılırsa varılsın, esas olarak bu ülkelerde ekonominin tarım dışı kesiminde yeterli iş gücü talebi yaratılmadığı ve kentlere olan göçün, yaratılan iş imkanlarından daha hızlı olduğu, kentlerdeki yarı- işsiz ve işsiz grupların arttığı ve gecekondulaşmanın önlenemediği gözlemine dayanılmaktadır (Tekeli, 1977:45).

Tütengil ise, bu ülkelerdeki kentleşme hareketinin özelliklerini şöyle açıklamaktadır. İlk olarak; bu ülkelerde kentleşme, sanayileşmeden önce ilerlemektedir. İkinci olarak; köylerin itmesi faktörü, kentlerin çekmesinden daha çok rol oynamaktadır. Üçüncü olarak; gelişmekte olan ülkelerde kentler, sanayi merkezi olmaktan çok, ticari ve siyasi merkezler olmaktadır. Dördüncü olarak; kentlere akın eden insanlarda bir kentlilik şuuru/kentlilik bilinci mevcut olmamakta, taşralı gruplar belli mahallelerde oturmaktadır. Son olarak ise; bu ülkelerdeki kentleşme, 'geçen yüzyıllara nazaran farklı bir siyasi ve iktisadi ortam ve sistem içinde' cereyan etmekte, merkezi bir planlama (devlet müdahalesi) söz konusu olmaktadır (Tütengil, 1963:7).

### **2.1.1.2.1.Türkiye'de Kentleşme Süreci**

Türkiye'de ki kentleşme sürecinin en önemli sorunu sanayi eksikliğidir. Öteki bir deyişle, Türkiye'nin sanayileşmemesidir. Sanayileşmemenin neticesinde ihtisaslaşma ve örgütlenme eksikliği ortaya çıkmaktadır. Bugün kentlerimizde ihtisaslaşmamış ve örgütlenmemiş nüfus yığılmaktadır. Türkiye'de tarımdaki yapısal değişiklik nedeniyle doğmuş bulunan topraktan kopmanın sonucu olarak gerek kırdaki, gerekse kentte görülen nüfus yığılmalarını istihdam edecek sanayilerin kurulması sağlanamamaktadır. Kırsal-kent bütünlüğünün dengesi bir türlü kurulamamaktadır. Kentler tarımsal yapıdaki değişmeye paralel bir gelişme gösterememektedirler (Mimarlar Odası, 1971:38-40).

Türkiye’de başta kır ve kent kesiminin özümleyemediği hızlı bir nüfus artışı olmak üzere yine kır kesiminde tarımsal teknoloji ve üretim örgütlenmesi alanındaki köklü değişmelere bağlı olarak yerinden ayrılan nüfusun, içgöçler yoluyla kent merkezlerine yönelmesi sonucu özellikle 1950’lerden başlayarak yoğun bir kentleşme olayına tanık olunmuştur. Düşük bir düzeyde de olsa ulaştırma araç ve kolaylıklarının gelişmesi ve endüstrileşmeyle hız kazanan bu süreç, kentsel yerleşmelerde, özellikle belli merkezlerde yaşayan nüfusun görelî olarak giderek artmasına yol açmıştır(Sencer, 1979:XIX).

Türkiye'deki "kentleşme" bir sınai temele oturtulamadığı için sektörler arası dengesizlikler problemi ortaya çıkmıştır. Tarım-dışı sektörlerin dengesizlikler, kent kesimi istihdamında sanayi-dışı sektörlerin ağırlık kazanmaları ve bilhassa enformel sektörün büyük bir istihdam sektörü haline gelmesi şeklinde anlaşılmalıdır. Enformel sektör, verimli olmayan bütün serbest iş kollarını kapsamaktadır. Örneğin işportacılık, hamallık, ayakkabı boyacılığı, piyango satıcılığı, kapıcılık, temizlikçi kadınlar, eskicilik, yazıhane ve büro müstahdemliği vb. işleri enformel sektörün iş kolları olarak sayabilir(Sezal, 1992: 77-78).

Türkiye’de, 1927 yılında nüfusun yüzde 75,8'i kırsal, yüzde 24,2'si kentsel alanlarda yaşarken, bugün bu oran tam tersine dönmüştür. 2012 yılı itibariyle Türkiye nüfusunun yüzde 22,7'si (17.178.953) kırsal alanda (belde ve köyler) yaşarken, yüzde 77,2'si (58.448.431) kentsel (il ve ilçe merkezleri) alanlarda yaşamaktadır. 2014 yılında 14 şehrimizin daha büyükşehir statüsü kazanması ile toplam büyükşehir sayısı 30 olmuştur. Büyükşehir sınırlarının il sınırlarına kadar genişletilmesi ile birlikte 76.667.864 kişilik toplam nüfusun %86,7'si (66.488.105) kentsel(20.000 ve üstü nüfusun yaşadığı yerleşim yerleri) alanlarda yaşarken, sadece %13,3'ü(10.179.759) kırsal alanda (20.000'den az nüfusun yaşadığı yerleşim yerleri) yaşıyor. 6360 sayılı kanun\* ile 14 ilde büyükşehir belediyesi kurulması ve büyükşehir statüsündeki 30 ilde, belde ve köylerin ilçe belediyelerine mahalle olarak katılmasının önemli etkisiyle bu orana ulaşılmıştır.

## 2.2.Aile

Büyük Türkçe Sözlük'te aile “Neseb ve evlilikle bir araya gelmiş, bir çatı altında bulunan topluluk”(Doğan, 1994: 13) olarak tanımlanmaktadır. Sosyoloji Sözlüğü'nde ise ailenin “kan, cinsel ilişki ya da yasal bağlarla birbirine bağlı olan insanlardan oluşmuş, mahrem ilişkilerle örülü bir grup”(Marshall,1999:7) olduğu belirtilmektedir.

Birleşmiş Milletler'in aile tanımı ise şöyledir: “Aile; kan, yasa ve evlilik yoluyla birbirlerine belirli derecelerde akrabalıkları bulunan hane halkı üyelerinden meydana gelir”(UN, 1986: 1). DPT Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda ise en genel anlamda aile; “toplum ile kişi

\* Bkz. <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6360.html>(25.04.2014).



arasındaki bağı birinci planda sağlama görevini yerine getiren bir sosyal kurum” (DPT, 1989:2) olarak tarif edilmektedir.

### 2.2.1.1.Aile Türleri

İnsanların tümü bir aile birimi içinde yaşamaktaysa da ailelerin biçimi ve yapısı hem toplumdaki topluma değişmekte, hem aynı toplum içinde zaman boyutunda hem de coğrafya kesitinde, yöresel ve sınıfsal farklılıklar göstermektedir. Farklı aile yapıları, farklı işlevleri yerine getirdiği gibi ailenin iç ilişkilerini de etkilemekte ve değiştirmektedir (Timur, 1972: 3).

Konuyla ilgili çalışmalarda çok fazla tarif yer almaktadır. Makale konusuyla bağlantılı şekilde burada sadece iki tarife yer verilecektir. Buna göre; aileler, hane halkı sayısına göre, “geniş aile” ve “çekirdek aile” olarak ikiye ayrılmakta, bulunduğu yerleşim yerine göre sınıflandırıldığında ise; “köy ailesi” ve “kent ailesi” olarak adlandırılmaktadır. Yerleşim yeri kriteri esas alınarak yapılan bazı sınıflamalarda, “kasaba ailesi”<sup>†</sup> “gecekondu ailesi”<sup>‡</sup> de bu tasnife eklenmektedir. Ancak konumuzun sınırlılığı nedeniyle bu son iki aile türüne yer verilemeyecektir.

Yapılan çalışma, köy ve kentlerdeki ailelerin karşılaştırılması üzerine kurulduğu için yerleşim yeri kriteri esas alınacaktır. Böylece bu araştırmada, modernleşme kuramları çerçevesinde, kırsal ve kentsel toplumlarda ailenin değişimini göz önünde bulundurarak aile, kırsal aile ve kentsel aile olarak ele alınacaktır. Ancak bir nokta unutulmamalıdır; köy ailesi özelliği taşıyan birçok aileye kentlerde, aynı şekilde kent ailesi özelliği taşıyan birçok aileye de köylerde rastlamak mümkündür (Doğan-Doğan, 2005: 20).

#### 2.2.1.1.1.Köy Ailesi/Kırsal Aile

Köy ailesi, esas itibarıyla tarım ve hayvancılıkla uğraşan, üretimin hane içinde neredeyse bütün üyelerin katılımıyla yapıldığı, çocuk eğitimi konusunda tarım dışı işlere kaydırmak amacı güdüldüğü (Meder,2005:15; Yıldırım, 2006:78) ailedir. Bu aile geleneksel olarak büyük aile, ataerkil geniş aile, bileşik aile biçiminde kavramlaştırılan aileyi karşılamaktadır (Bal, 1995: 43).

Köy ailesinin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Anne, baba ve/veya çocuklar ile büyükanne, büyükbaba, hala, amca vb. akrabalarından oluşan,
- Tek bir hanede birden fazla evli çiftin bir arada yaşadığı,

<sup>†</sup> Kasaba Ailesi ve özellikleri için Bkz. KIRAY Mübeccel B.(2000),*Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*,3.b.,İstanbul: Bağlam Yayınları.

<sup>‡</sup> Gecekondu Ailesi için Bkz. YASA İbrahim (1966), *Ankara’da Gecekondu Aileleri*, Ankara: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları.

- Akrabalık bağlarının ve ilişkilerinin güçlü olduğu,
- İşlev bakımından en çok sorumluluk sahibi olan, çok işlevli,
- Ortak mülkiyet dolayısıyla mülkiyet ilişkilerinin belirleyici olduğu,
- Evrensel anlamda ailenin taşıdığı ya da taşıyabileceği sorumlulukların hepsini, taşıyan ve yerine getiren,
- Üretimin hane içinde neredeyse bütün üyelerin katılımıyla yapıldığı,
- Törelerin, geleneklerin ve inançların egemen olduğu bir ailedir.
- İş gücüne olan gereksinmesini karşılayabilmek ve toplum içinde statü elde edebilmek için büyümek, üye sayısını arttırmak durumunda olan,
- Ailenin baba soy zincirine göre büyümesi nedeniyle erkek çocuğun tercih edildiği dolayısıyla erkek çocuklara kız çocuklarından daha çok değer verildiği,
- Ailede karı-koca ilişkileri bağlamında kadının düşük erkeğin yüksek statüsüne göre gelişen,
- Evlenecek adayların eş seçiminde ana-babanın önemli etkisinin olduğu,
- Çoğunlukla sosyal güvenceden yoksun olmaları nedeniyle kendi güvenliklerini güçlü bir ekonomik yapı ile sağlamaya çalışan bunun için de aile üyelerinin zorunlu olmadıkça aileden kopmadığı bir aile türüdür.(ASAGEM, 2006: 10; ASPB, 2011: 48; Yıldırım, 2011: 71-73; Çağan, 2011: 90; Timur, 1972: 20; Meder, 2005: 15; Bal, 1995: 43-45; Doğan-Doğan, 2005: 22-23; Yıldırım, 2006: 82-87).

#### **2.2.1.1.2.Kent Ailesi/Kentsel Aile**

Kentsel aile veya kent ailesi ise; aile ve akrabaların birbirleri üzerindeki değer ve ahlak denetiminin çok az olduğu, eşlerin birbirlerini, kendi kararlarıyla seçtikleri, kadının da erkekle birlikte çalışma hayatına katıldığı, üretimden çok tüketimle betimlenen, karı- koca ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek ailedir (Kongar, 1972: 15-16; Yıldırım, 2006: 91).

Kentsel ailenin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Anne, baba ve/veya evlenmemiş çocuklar ile tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan,
- Tüketici özelliği ön plana çıkan,
- Eşler arası rol dağılımının eşitlikçi bir şekilde yapıldığı,
- Bireyin özne olarak varlığının ön plana çıktığı,
- Kırsal aileye göre işlevlerinde daralma olan,
- Karı ya da kocanın ana-baba ailesi ve diğer akrabalarıyla ilişkilerinin tam olarak bitmese bile asgariye indiği,
- İşyeri ile ev arasındaki bağın koptuğu ve işyerinin oturulan konuttan ayrı ve uzakta olduğu,

- Ailenin daha önce kendi içinde sürdürdüğü birçok işlevi, örgütlenmiş bürokratik kurumlara devrettiği,
- Yaşamın daha çocuk merkezli bir hale geldiği ve çocuğun artık sosyal güvence olarak değil ayrı bir değer haline geldiği,
- Endüstri-kent toplumunun gereksinimlerine göre düzenlenmiş,
- Ailenin kuruluşunun eşlerin özgür iradeleriyle gerçekleştiği,
- Ailenin konut ve yerleşme yerini akrabalarına göre değil çalışma olanaklarına göre kendisinin belirlediği,
- Doğurganlığı sınırlamak durumunda kalan,
- Aile ve akrabaların birbirleri üzerindeki değer ve ahlak denetiminin çok az olduğu,,
- Kadının kendi üretkenliğini kontrol edebildiği, ailedeki ev kadınlığı ve annelik fonksiyonlarını sınırlandırıp, erkekle birlikte çalışma hayatına katılmaya muktedir olduğu,
- Parasal ihtiyaçlarını banka vb. finans kurumları aracılığıyla karşılayan bir ailedir(ASAGEM, 2006: 10; Yıldırım, 2011: 74-76; Çağan, 2011: 91; Timur, 1972: 19-20; Meder, 2005: 16; Bal, 1995: 47-50; Doğan-Doğan, 2005: 20; Kongar, 1972: 15-16; Yıldırım, 2006: 88-91).

### 2.3.Kentleşme Aile İlişkisi

Kent ve aile gibi iki önemli sosyal olgu her beşeri oluşum gibi karşılıklı olarak birbirlerini etkileye gelmişlerdir. Kentlerin dönüşümünde ailenin rolü yok değildir. Ama daha belirgin olan etki, kentlerin aileleri dönüştürmesidir. Bu bağlamda iki beşeri oluşum arasındaki ilişkiyi, konu açısından kentlerin aileye etkisi bağlamında ele almak gerekmektedir. Esasen sosyolojide yer alan kentleşme kuramlarına göre de kentlilik yalnızca kentte oturmak demek değildir, kendine özgü bir hayata uyum sağlayarak yaşamaktır. Bu çerçevede kent, bize bir yaşam biçimi dikte etmekte ve pek çok şeyimizi dönüştürmektedir. Gerçekten de kent başlı başına doğal dönüştürücü bir dinamiğe sahiptir. Şüphesiz aile mutlak bir kent olgusu değildir ama ona bağlı olarak farklı biçimlerde şekillenmiştir (Aydın, 2014: 83-91).

Geleneksel toplumda hemen hiç farklılaşmamış bir biçimde birçok işlevi kendinde toplayan aile, büyük kent yaşamında temelden değişime uğramakta ve işlevlerinin bir kısmını başka kurumlara bırakmaktadır. Büyük kent, örgütlü işyerlerinde ücret karşılığı çalışmayı gerektiren, işyerinin konuttan uzakta olduğu, ailenin eskiden kendi içinde hallettiği birçok iş ve faaliyet için özel kurumlar, örgütler oluşturduğu farklı bir çevredir. Bu yaşama uyum, aile için değişme anlamına gelmekte ancak her şey birden değişmemektedir. Bundan da öte, aile, aile dışındaki değişikliklere aile üyelerinin uyum sağlayabilmesi için kendisini en çok değiştiren ya da koruyan kurum gibi görünmektedir. Son bir, bir

buçuk kuşaklık büyük kent yaşamı henüz ailenin iç dinamiklerini oluşturan kadın-erkek-çocuk ve diğer üyelerin ilişkilerinde çok büyük yenilikler getirmemiş gibi görünse de büyük kentlerdeki aileler, artık o eski aileler değildir(Kıray, 1984: 69).

Meriç, aile sosyolojisinde önce ABD'de, sonrada Fransa'da geniş kabul gören ve realitedeki çeşitliliği açıklamaktan uzak kaldığı için terk edilen "tek-yönlü", "evrimci" modelin, bugün Türkiye'de geçerliliğini sürdürdüğünü söylemektedir. Bu modele göre; "yani inanılıyor ki sanayileşme ve şehirleşme ile beraber geniş aileden, çekirdek aile yapısına geçilmiştir. Hâlbuki araştırmalar dünyanın çeşitli toplumlarında ve bu arada Türkiye'de insanlar arası ilişkilerin ve aile türlerinin çeşitliliğini göstermektedir. Dolayısıyla aileler, modernleşme kuramının beklentisi yönünde, aynı doğrultuda (Batı modeline doğru) değişmemektedir. Böylece aile türlerindeki çeşitliliğin "geçici" değil, "sürekli" bir olgu olabileceği ortaya çıkmaktadır (Meriç: 2012: 196)".

### **3.ALAN ARAŞTIRMASI**

#### **3.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı**

Araştırmanın amacı; toplumsal değişme niteliği taşıyan kentleşmenin, ailenin yapısı üzerindeki etkilerini tespit etmektir. Bu bağlamda araştırmanın metodolojisi betimleme (descriptive) metodunun kapsamına girmektedir. Bu çalışmada ülkemizin dördüncü büyük kenti olan Bursa'ya, kendi kırsalından göç etmiş aileler üzerinde kentleşmenin etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda kente göç ederek yerleşen aileler ile kente göç veren köylerdeki aileler karşılaştırmalı olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Başka bir anlatımla bu araştırma, kentleşmenin, kentsel ve kırsal karşılaştırmalı perspektifte aile yapısına etkisini incelemeyi amaçlamaktadır.

#### **3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Oluşturulması**

Kentleşmenin aile üzerindeki etkisini konu alan böyle bir araştırmanın evreni, kentleşmenin tanımı gereği, başka yerleşim yerlerinden, yerleşmek amacıyla araştırma alanına göç ederek gelen ailelerden oluşmak durumundadır. Başka bir anlatımla, kentsel alan için araştırma yapılacak evren, araştırma yapılan yerin yerlisi olmayıp başka yerlerden ayrılarak göç etmiş kişilerin oluşturduğu bir yerleşim yeri olmak durumundadır. Karşılaştırma yapılması amacıyla seçilen kırsal alan için araştırma evreni ise, bunun tersi olarak, araştırma yapılan yerin orada doğup büyüyen ve halen orada yaşayan insanların oluşturduğu köy yerleşim yeri olmak durumundadır.

Bu çalışmada alan araştırmasının evreni, kentsel alan olarak Bursa'nın kendi kırsalından göçlerle oluşmuş bir mahallesi, kırsal alan ise Bursa'ya göç veren dört ilçenin dört köyü olarak belirlenmiştir. Bursa kırsalından gelenlerin neredeyse mahalle nüfusunun tamamını oluşturduğu bir mahalle olarak "Soğanlı Mahallesi" seçilmiştir. Köyler ise, Soğanlı Mahallesi'nde uygulanan anket

sonuçlarından hareketle en fazla göç veren Bursa'nın dört ilçesinden dört köy; Akçapınar Köyü (Keles), Akpınar Köyü (Harmancık), Danaçalı Köyü (Büyükorhan) ve Süleymanbey Köyü (Orhaneli) olarak belirlenmiştir.

Kentleşmenin aile üzerindeki etkisini karşılaştırarak incelemek için, Soğanlı Mahallesi'ndeki aileler temel araştırma birimi olarak ele alınmıştır. Karşılaştırma amacıyla ailelerin geldikleri yörelerde de araştırma yapılacağı için en fazla göç veren 4 köy de araştırmanın içine dâhil edilmiştir. Bu köylerin seçilme nedeni; göç veren köylerde kentleşmeye dair bilgi ve etkileşimin daha yoğun olacağı, dolayısıyla karşılaştırma açısından daha sağlıklı ve doyurucu yanıtlar alınacağı düşüncesidir.

Araştırma, iki farklı yerleşim biriminde yaşayan aileler arasında karşılaştırma yapmayı öngörmesi nedeniyle, iki kütleden de belli sayıda ailenin kapsam içine alınması yeterli görülmüş yani evreni temsil edecek şekilde örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Örneklem tespitinde ise; araştırmanın her iki (kentsel-kırsal) kesimden belli sayıda örneklem alınması -ki bu sayı minimum 30'ar kişidir-gerekmiştir. Bunun için kentsel kesimde; örneklem tespitinde sokak örnekleme kullanılarak Soğanlı Mahallesi'ndeki tüm sokakların örnekleme dâhil edilmesi sağlanmıştır. Muhtarlık kanalıyla elde edilen sokak listesinden hareketle her sokaktan rastgele seçilen bir haneden bir kişiye anket uygulanmasına karar verilmiştir. Seçilen hanenin yukarıda belirtilen dört dağ ilçesi ve köylerinden göç edenlerden olmaması durumunda o sokakta anket yapılmayıp bir sonraki sokağa geçilmesi bir ilke olarak kabul edilmiştir. Toplam 240 sokağı bulunan Soğanlı Mahallesi'nde 240 kişi ile anket yapılması öngörülmüştür.

Köylerde de, köydeki hane ve nüfus sayısı dikkate alınarak anket yapılacak kişi sayısı belirlenmiştir. Burada dikkat edilen nokta, köylerde anket yapılacak kişi sayısı ile kentsel alanda anket yapılan kişi sayısının farklı olduğudur. Köylerin, kentlere göre daha homojen bir yapıya sahip olmaları, farklılaşmanın kentte yaşayanlara göre daha az olması nedeniyle böyle bir yol tercih edilmiştir. Bu sebeple, yaklaşık olarak kırsal kesimde kentsel kesiminin yarısı olarak alınmıştır<sup>5</sup>. Yani; kırsal kesimde anket uygulanacak hane sayısı 120 olacak şekilde planlanmıştır.

### 3.3. Araştırmanın Yöntemi

Sahada yapılan gözlemler ve kaynak kişilerle yapılan görüşmeler neticesinde veri toplamak için anket yönteminin uygulanmasına karar verilmiştir. Veriler, yüzyüze görüşme tekniği kullanılarak, standartlaştırılmış soru/görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Kentsel alan için 63, kırsal alan için

<sup>5</sup> Kır ve Kent için benzer bir örneklem tercihi için Bkz. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı(1992), *Türk Aile Yapısı Araştırması*, Ankara: Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayını.

59 sorudan oluşan görüşme formları kullanılmıştır. Araştırma birimi olarak hane alınmış ve hanede bulunan evin beyi veya hanımı anket uygulanacak kişi olarak kabul edilmiştir\*\*.

### 3.4. Araştırmanın Uygulanması ve Analizi

Araştırma için hazırlık çalışmaları 2013 yılı boyunca sürdürülmüş, alan araştırması ise 2014 yılı Mart ayı içerisinde tamamlanmıştır.

Soğanlı Mahallesi'nde planlanan anket sayısı 240 olduğu halde, örneklemin oluşturulması bölümünde anlatılan gerekçelerle ve bazı sokaklarda hiçbir konutun bulunmaması yani sokağın boş olması nedeniyle 37 eksikliği ile 203 olmuş, bunlardan 9'u eksiklikleri nedeniyle iptal edilince, işlenen anket formu sayısı 194 olarak gerçekleşmiştir. Köylerin seçimine gelince; ankete katılan 194 kişinin geldiği köyler sıralanmıştır. En fazla hangi köylerden Soğanlı Mahallesi'ne gelindiği bulunmuş ve bu köylerden 4'ü seçilmiştir. Çünkü özellikle 4 köyün en fazla göç verdiği belirgin olarak görülmüştür. Bu köylerin 2013yılısonu itibariyle nüfusları Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK)'ndan temin edilmiştir. Ayrıca köylerin muhtarlarıyla iletişime geçilerek hane sayıları tespit edilmiş ve 4 köyün toplam hane sayısına göre orantı kurularak her köyden kaç hane alınacağı tespit edilmiştir. Buna göre, Akçapınar: 24, Akpınar: 15, Danaçalı: 22, Süleymanbey: 36, hane olmak üzere toplam 97 hane alınmıştır. Köylerde planlandığı şekilde, anket sayısı 97 olarak gerçekleşmiştir.

Çalışmada elde edilen bilgilerin tamamı bu makalede kullanılmamıştır. Konunun açısından gerekli olan verilerin yorumuna ağırlık verilmiştir. Araştırma bulgularının analizinde SPSS 15 programı kullanılmıştır.

### 3.5.Araştırma Bulguları

Araştırma bulguları değerlendirirken Soğanlı Mahallesi "kent", kırsal kesimde anket yapılan yerleşimler ise "köy" olarak adlandırılmıştır.

\*\* Daha önce yapılan benzer araştırmalarda aile ile ilgili olarak soru formları aileyi temsil etmek üzere ve aile reisi olması nedeniyle evin beyine uygulanmıştır Örnek için Bkz. DOĞAN Said-Cihangir DOĞAN (2005), *Modernleşme Sürecinde Türk Köy Ailesi Araştırması*, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul, KIRAY Mübeccel B.(2000),*Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*,3.b., Bağlam Yayınları, İstanbul., ERDOĞMUŞ Zeki(1978), *Kırsal Bölgelerden Ankara, Kıbrıs-Bayraktar İlkokulu Gecekondu Bölgesine Göç ve Göç Edenlerin Kentleşmesi*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara., SENCER Yakut(1979), *Türkiye'de Kentleşme*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara).

Bu araştırmada evin beyi veya hanımına soru formlarının uygulanmasının sebebi ise; 1 Ocak 2002 yılında yürürlüğe giren Yeni Türk Medeni Kanunu'nun kadın-erkek eşitliğinin sağlanması adına "aile reisi kocadır" ibaresinin değiştirilerek "evlilik birliğini eşler beraber yönetirler" ibaresinin getirilmiş olmasıdır (Bkz.22.11.2001 tarihinde kabul edilen 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html>, 15.03.2014).

### 3.5.1. Demografik Özellikler: Yaş, Medeni Durum, Cinsiyet, Eğitim, Gelir

Tablo.1 Yaş Dağılımları

Yaş	KÖY		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
20-29	4	4,1	21	10,8
30-39	11	11,3	52	26,8
40-49	28	28,9	54	27,8
50-59	22	22,7	34	17,5
60+	32	33	33	17
TOPLAM	97	100	194	100

Araştırmaya katılanların yaşlarına bakıldığında kentte yoğunluk, 30-39 ile 40-49 yaş aralığındayken, köylerde 60 yaş üzerinde toplanmaktadır. Sadece bu veri bile köylerin yaşlı nüfusunu yaşadığı yerleşim yerlerine dönüşmeye başladığını göstermektedir.

Tablo 2. Medeni Durum

Medeni Durum	KÖY		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evli	87	89,7	171	88,1
Bekâr	1	1	8	4,1
Boşanmış	1	1	3	1,5
Eşi ölmüş	8	8,2	12	6,2
TOPLAM	97	100	194	100

Ankete katılanların köylerde %89.7'si, kentte %88.1'i evlidir. Boşanmış olanların ve bekâr oranının hem köy hem de kentte düşük olduğu, kalan kesimin ise eşi ölmüş kişilerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3. Cinsiyet

Cinsiyet	KÖY		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kadın	32	33	94	48,5
Erkek	65	67	100	51,5
TOPLAM	97	100	194	100

Köylerde %33 kadın %67 erkek, kentte ise %48.5 kadın %51.5 erkek olmak üzere ankete katılım gösterilmiştir. Anket yapılırken erkek ya da kadın tercihi yapılmayıp, aileyi temsil edebilmesi dikkate alınarak evin beyi veya evin hanımına anket uygulanmıştır.

Tablo 4. Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	KÖY		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Okuma-yazma bilmiyor	20	20,6	6	3,1
Okuma-yazma biliyor	6	6,2	7	3,6
İlkokul	44	45,4	102	52,6
Ortaokul	22	22,7	32	16,5
Lise	5	5,2	32	16,5
Üniversite	0	0	14	7,2
Diğer	0	0	1	0,5
TOPLAM	97	100	194	100

Hem kırsal hem de kentsel kesimde bireylerin büyük çoğunluğu ilkokul mezunudur. Bu oran köylerde %45.4, kentsel alanda ise %52.6'dır. Okuma-yazma bilmeyenler, köylerde %20.6 iken, kente bu oran %3.1'e düşmekte, benzer şekilde kırsalda üniversite mezunu bulunmazken kentte %7.2'lik bir üniversite mezunu bulunmaktadır.

Tablo 5. Ailenin Toplam Aylık Geliri

Ailenin (Tüm ev halkının kazancı, gayrimenkul gelirleri vb. dâhil) toplam aylık geliri	KÖY		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
1000 TL'den az	54	55,7	71	36,6
1000 – 1999 TL	36	37,1	93	47,9
2000 – 2999 TL	0	0	20	10,3
3000 – 3999 TL	0	0	4	2,1
4000TL ve üzeri	0	0	6	3,1
Cevapsız	7	7,2	0	0
TOPLAM	97	100	194	100

Gelir açısından baktığımızda köylerde aylık gelir %55.7'lik bir oranla en fazla 1.000TL'den az gelir grubunda toplanırken, kentsel alanda yoğunluk %47.9'luk oranla 1.000-1.999TL'lik grupta toplanmaktadır. Dikkat çeken bir durum ise, köylerde 2.000TL'nin üzerinde aylık geliri olan hiç kimse bulunmazken kentsel alanda toplamda %15.5'lik bir kesimin kazancı 2.000TL'nin üzerindedir.



### 3.5.2.Aile Kompozisyonu

Tablo 6. Hane içi Yaşam Şekli

Hanedeki halen kimlerle yaşıyor?	KÖY		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Yalnız yaşıyorum	10	10,3	16	8,2
Eşimle ikimiz yaşıyoruz	39	40,2	35	18
Eşim ve Çocuklarımla	43	44,3	129	66,5
Eşim Çocuklarım, Annem ve Babamla	4	4,1	8	4,1
Eşim çocuklarım, annem, babam ve evlenmemiş kardeşlerimle.	0	0	2	1
Diğer	1	1	4	2,1
TOPLAM	97	100	194	100

Tablodan da görüldüğü üzere, anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek aile; kırsalda %44.4, kentsel alanda ise %66.5 ile en fazla görülen aile türüdür. Yine çekirdek ailenin bir türü olarak tanımlanan “iki kişilik çekirdek aile”, kırsalda %40.2, kentte ise %18 ile ikinci en fazla görülen aile tipidir. Bu iki aile türünü bir arada düşündüğümüzde hem kırsal alanda hem de kentsel alanda ailelerin %84.5’i çekirdek ailedir. Tek kişilik hane” ise, köylerde %10.3 kentsel alanda %8.2 oranında görülmektedir. Çekirdek aileye büyükanne ve büyükbabanın da eklenmesiyle oluşan, kırsal veya geleneksel geniş aile olarak tanımlanan aile türü hem kırsalda hem de kentte %4.1’lik bir oran ile temsil edilmektedir. Bu aileye evlenmemiş kardeşlerin de eklenmesiyle oluşan aile türüne ise, kırsalda hiç rastlanmazken, kentsel alanda %1’lik bir oranda rastlanmaktadır.

Alan Duben, 1950’li yıllardan bu yana, Türkiye’de kentleşmenin aile ve hane üzerindeki etkisini ele aldığı “Türkiye kentlerinde aile ve akrabalığın önemi” başlıklı makalesinde benzer bir tespiti yapmaktadır. Ona göre; Türkiye’de büyük kentlere göç eden çoğu insan göç etmeden önce memleketlerinde de nispeten küçük çekirdek aile hanelerinde yaşamaktadır (Duben, 2002: 14- 15).

Ülkemizde yapılan aile yapısı araştırmalarından birinde de; kentlerde yaşayan ailelerin %83’ünün ve kırsal kesimdeki ailelerinde %76.2’sinin çekirdek aile olduğu görülmüştür. Aynı araştırmada tek kişilik haneler; kentte %6.2, kırsalda %5.8 olarak tespit edilmiştir. Geniş ailelerin oranı ise kentte %10.3 ve kırsalda %17.9’dur (ASAGEM, 2006: 17).

Sevinç Özen tarafından bir kasaba olan Soma’da madenci aileler üzerine yapılan bir araştırmada ise, ailelerin %98’inin çekirdek aile, %2’sinin ise geleneksel geniş aile türüne sahip olduğu görülmüştür (Özen, 1991: 131).

Kentsel aile üzerine Sivas’ta yapılan bir araştırmada ise çekirdek aile oranı %78.11, geçici ve geleneksel geniş aile oranı ise toplamda %18.38 olarak tespit edilmiştir (Kocacık, 1997: 42).

Modernleşme Sürecinde Türk Köy Ailesi Araştırması'nda ise, köyde yaşayan ailelerin yaklaşık %85'inin çekirdek aile, yaklaşık %10'unun ise geleneksel geniş aile veya geçici geniş aile yapısında olduğu görülmüştür (Doğan-Doğan, 2005: 48).

Tablo 7. Evlendikten Sonra Ebeveynlerin Çocukları ile Birlikte Oturma İsteği

Evlendikten sonra kızınızın /oğlunuzun sizinle birlikte oturmasını ister misiniz?	KÖY		KENT	
	SAYI	%	SAYI	%
Evet	30	30,9	51	26,3
Hayır	67	69,1	143	73,7
TOPLAM	97	100	194	100

“Evlendikten sonra kızınızın /oğlunuzun sizinle birlikte oturmasını ister misiniz?” sorusuna kırdaki %69.1 ve kentte %73.7 ile “hayır” cevabı verilmektedir. Birlikte oturmaya “evet” diyenler kırdaki kentten biraz daha yüksek olarak sırasıyla %30.9 ve %26.3'tür.

Tablo 8. Evlendikten Sonra Anne/Baba ile Oturmaya Devam Etme Durumu

Siz evlendikten sonra anne -babanızla birlikte oturmaya devam etmiş miydiniz?	KÖY		KENT	
	SAYI	%	SAYI	%
Evet	40	41,7	88	47,3
Hayır	56	58,3	98	52,7
TOPLAM	96	100	186	100

Bir önceki soruyla bağlantılı olarak sorulan “Siz evlendikten sonra anne -babanızla birlikte oturmaya devam etmiş miydiniz?” sorusuna kırdaki %58.3 ile ve kentte %52.7 ile “hayır” cevabı ilk sırada yer almaktadır. Öte yandan evlendikten sonra anne-babasıyla birlikte oturmaya devam etmiş olanların oranı kentte %47.3 ve kırdaki %41.7'dir.

İki tabloyu karşılaştırdığımızda; kentte yaşayanlardan daha önce kendisi evlendiğinde anne-babasıyla birlikte oturmaya devam etmiş olan %47.3'lük kesimin, kendi çocuğu evlendiğinde birlikte oturma isteği %26.3'e düşmektedir. Benzer şekilde kırdaki da evlendiğinde anne-babasıyla birlikte oturmaya devam etmiş olan %41.7'lik kesimin, kendi çocukları evlendiğinde birlikte oturma isteği %30.9'a düşmektedir. Birlikte oturma isteğindeki düşüş, kentte kırdan yaklaşık iki kat yüksektir.

Tablo 9. Evliliğin Gerçekleşme Şekli

Eşinizle evliliğiniz nasıl gerçekleşti?*	KÖY		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde

Görücü usulü ile	67	69,8	108	58,1
Kendimiz tanışıp anlaşarak	27	28,1	69	37,1
Kaçma/kaçırılma yoluyla	2	2,1	7	3,8
Diğer	0	0	2	1,1
TOPLAM	96	100	186	100

\*Bu soruya köyde 1 kişi ve kentte 8 kişi cevap vermemiştir.

Köylerde %69.8 ve kentte %58.1 ile en yüksek oranda evlenme biçimi görücü usulü ile evlenmedir. Kendi tanışıp evlenenler kentte kırsala göre artmakta ve köydeki %28.1'lik oran %37.1'e yükselmektedir. Kaçma/kaçırılma yoluyla evlilik çok azalmış olsa da kentte %3.8 ve kırsalda %2.1 oranında devam etmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın ülke genelinde yaptırdığı araştırmada ise kaçma/kaçırılma yoluyla evlilik; kentlerde %3.6 ve kırsalda %5.8 olarak görülmüştür (ASPB, 2011: 198). 2006 yılında ise bu oranlar sırasıyla kentte %4.8 ve kırsalda %7.6 olarak tespit edilmişti (ASAGEM, 2006: 34). Kasabadaki aileler üzerine yapılan bir araştırmada ise görücü usulü ile evlenenlerin oranı %52 olarak tespit edilmiştir (Özen, 1991: 135).

Tablo 10. En İyi Evlilik Tarzı Tercihi

Size göre en iyi evlilik tarzı nedir?	KÖY		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Görücü usulü ile	31	32	60	30,9
Tanışıp anlaşarak	65	67	117	60,3
Kaçma/kaçırılma yoluyla	1	1	2	1
Diğer	0	0	15	7,7
TOPLAM	97	100	194	100

Evliliğin gerçekleşme biçimi veya evlilik kararının verilme tarzı konusunda yukarıdaki soruya ek olarak katılımcılara en iyi veya ideal evlilik tarzı sorulduğunda; köylerde %67, kentte ise %60.3 oranında tanışıp anlaşarak seçeneği çıkmıştır. Görücü usulü ile evlenmeyi, evlenmenin en iyi tarzı olarak görenlerin oranı ise ikinci sırada olarak önemini korumaktadır.

Tablo 11. Evlenirken Başlık Verme Durumu

Evlenirken başlık verdiniz mi?*	KÖY		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	1	1	6	3,2
Hayır	95	99	180	96,8
TOPLAM	96	100	186	100

\*Bu soruya köyde 1 kişi ve kentte 8 kişi cevap vermemiştir.

Bu soruya cevap verenlerden köyde yaşayanların sadece %1'i ve kentte yaşayanların ise %3.2'si evlenirken başlık vermiş görünmektedir. Geri kalanların başlık vermediği düşünüldüğünde, başlık geleneğinin hem kentte hem de köyde pek karşılığının olmadığı söylenebilir.

Tablo 12. Başlık Verme Konusuna Bakış Açısı

Sizce başlık verilmeli midir?	KÖY		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	1	1	0	0
Hayır	96	99	194	100
TOPLAM	97	100	194	100

Bir önceki soruyla bağlantılı olarak sorulan; "Sizce başlık verilmeli midir?" sorusuna cevap verenleri incelediğimizde kırsal alandakilerden sadece bir kişi "evet başlık verilmelidir" cevabını vermiştir. Kentte yaşayanlar ise artık başlığı gereksiz ve anlamsız bulduklarını belirtmişlerdir.

Aile üzerine Türkiye'de yapılan ilk araştırmalardan biri olan Serim Timur'un Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması'na göre ise; kentlerde başlık verenlerin oranı%41.1, kasabalarda %47.4 ve köylerde %53.1'dir. Buna göre Timur, yerleşim yerlerine göre evlenirken başlık verilen kadınların oranının büyük kentlerden köylere gidildikçe arttığı tespitini yapmaktadır(Timur, 1972: 82-83).

Faruk Kocacık tarafından yapılan bir araştırma da ise kentsel alanda yaşayanların %95.68'sinin başlık vermediğini, buna karşılık %2.16'lık bir kesimin başlık verdiğini tespit etmiştir. Bu verilerden hareketle Sivas merkezde az da olsa başlık verme geleneğinin devam ettiğini söylemektedir(Kocacık, 1997: 46).

Köylerde 300 kişi ile yapılan bir araştırmada ise; başlık verenlerin sayısı 179, vermeyenlerin ise 121 olduğu tespiti yapılmıştır (Doğan-Doğan, 2005: 57).

Merter'in Malatya Örneği'nde yapmış olduğu araştırmada ise, araştırmaya katılanların %54'ü başlık verirken %46'sı başlık vermemiştir(Merter, 1990: 184).

Tablo 13. Yapılan Nikah Türü

Eşinizle evlenirken ne tür nikâh yaptınız?*	KÖY		KENT	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Sadece resmi nikâh	11	11,5	4	2,2
Sadece dini nikâh	4	4,2	2	1,1
Hem resmi hem dini nikâh	81	84,4	180	96,8
TOPLAM	96	100	186	100

\*Bu soruya köyde 1 kişi ve kentte 8 kişi cevap vermemiştir.

Resmi ve dini nikâhın birlikte yapılması kentte %96.8 ve köylerde %84.4 ile ilk sırada yer almaktadır. Sadece dini nikâhın yapılması köyden kente gidildikçe azalmaktadır.

Malatya Köyleri'nde yapılan araştırmada ise sadece dini nikâh yaptıranların oranı %1, sadece resmi nikâh yaptıranların oranı %33,3 ve hem resmi hem de dini nikâh yaptıranların oranı % 65.7 olarak bulunmuştur(Merter, 1990: 190).

Başka bir araştırmada ise 300 kişinin 12 kişisi sadece resmi nikâh, 103 kişisi sadece dini nikâh ve 185 kişisi ise hem resmi hem de dini nikâh yaptırmıştır (Doğan-Doğan, 2005: 59).

### 3.5.3. Ailede Otorite Paylaşımı ve Kadının Konumu

Tablo 14. Aile Reisi/Başkanı Erkektir Düşüncesine Katılım

"Ailenin reisi/başkanı erkektir" fikrine katılı yor musunuz?	KÖY		KENT	
	SAYI	%	SAYI	%
Evet katılıyorum	75	77,3	133	68,6
Hayır katılmıyorum	22	22,7	61	31,4
TOPLAM	97	100	194	100

"Ailenin reisi erkektir" düşüncesine katılanlar köylerde kentten yüksek olmak üzere kentte %68.6 ve köylerde %77.3'tür. Diğer yandan bu düşünceye katılmayanların oranı kentte daha yüksek olmakla birlikte köylerde de büyük bir oranı teşkil etmektedir. "Ailenin reisi erkektir" fikrine katılmayanların oranı sırasıyla kentte %31.4 ve köylerde 22.7'dir. Yani neredeyse kentte yaşayanların üçte biri ve köyde yaşayanların dörtte biri evin başkanının erkek olduğu düşüncesine katılmamaktadır.

Tablo 15. Kadının Asıl Görevinin Çocuk Bakımı ve Ev İşleri Olduğu Düşüncesine Katılım

"Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir" fikrine katılıyor musunuz?	KÖY		KENT	
	SAYI	%	SAYI	%
Evet katılıyorum	65	67	102	52,6
Hayır katılmıyorum	32	33	92	47,4
TOPLAM	97	100	194	100

Kadının asıl görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğu düşüncesine katılanlar kentte %52.6 ve köyde %67 oranındadır. Bu düşünceye katılmayanlar ise, köylerde %33, kentte %47.4'tür. Bir önceki tabloyla birlikte değerlendirdiğimizde; "kadının asıl görevinin çocuk bakımı ve ev işleri" olduğu düşüncesine katılmayanların oranı, "ailenin reisi erkektir" fikrine katılmayanların oranından her iki yerleşim yerinde de %10'dan fazla olarak daha yüksektir. Bu veriler bize şunu söylemektedir: İlk

olarak: Ailede erkeğin geleneksel statüsü kan kaybetmekte ve geleneksel ataerkil anlayış sorgulanmaktadır. İkinci olarak: Ailede kadına yüklenen anlam ve aile içi rol radikal denebilecek bir biçimde değişmektedir.

Tablo 16. Ailenin Mal Varlığının Mülkiyet Durumu

Ailenizin sahip olduğu mal varlığının mülkiyeti kimin üzerindedir?	KÖY		KENT	
	SAYI	%	SAYI	%
Erkek üzerine	56	57,7	118	60,8
Kadın üzerine	6	6,2	7	3,6
Erkek-kadın müşterek	35	36,1	54	27,8
Fikri yok/Cevap yok	0	0	15	7,7
TOPLAM	97	100	194	100

Tablodan da görüleceği üzere ailenin sahip olduğu mal varlığının mülkiyeti köyde%6.2 ve kente %3.6 olmak üzere, yani yok denecek düzeyde kadının üzerindedir. Bu alanda erkek egemenliği kentte %60.8 ve köylerde %57.7 ile devam etmektedir. Dikkat çekici bir durum ise hem köyde(%36.1), hem de kentte(%27.8) mal varlığının mülkiyetinin erkek-kadın müşterek seçeneğinin yüksek olmasıdır. İlginç olan bir durum ise, mal varlığının sadece kadının üzerine olduğu ve erkek-kadın müşterek olduğu oranların köylerde kentten daha yüksek olmasıdır.

DPT tarafından 1992 yılında yapılan Türk Aile Yapısı Araştırması'nda ki verilere göre; gayrimenkulü olan ailelerde bu mülkün büyük bölümü erkek üzerindedir. Kırdaki bu oran %77.96 ve kentte % 68.34'tür. Kentte gayrimenkulün mülkiyetinin kadın-erkek müşterek olması durumu da kırdaki göre daha yaygındır. Oranlar sırasıyla kentte %7.44 ve kırdaki %3.79'dur. Mülkiyetin kadının üzerine olduğu durum ise kırdaki%4.66 ve kentte %12.71'dir (DPT,1992:76).

Tablo 17. Aileiçi Karar Verici Durumu

Bir konuda karar vermek gerektiğinde ailenizde kararları genellikle kim verir?	KÖY		KENT	
	SAYI	%	SAYI	%
Evin beyi karar verir	14	14,4	36	18,6
Evin hanımı karar verir	6	6,2	19	9,8
Eşimle birlikte karar veririz	75	77,3	114	58,8
Ailecek karar veririz	2	2,1	24	12,4
Ailemizin büyükleri karar verir	0	0	1	0,5
TOPLAM	97	100	194	100

“Eşimle birlikte karar veririz” seçeneği hem köyde(%77.3) hem kentte(%58.8) en yüksek orandadır. “Ailecek karar veririz” seçeneği kentte %12.4 ile köylerden %2.1 olarak çok yüksek görünmektedir. Ailecek karar vermenin demokratik bir yöntem olduğu dikkate alındığında kentlerde

demokratik değerlerin daha hızla yerleştiği söylenebilir. Öte yandan ailede kararları eşlerin birlikte vermesi, aile yapısında da kadın-erkek eşitliğinin yerleştiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Tablo 18. Ev İşlerinde Eşlere Yardımcı Olma Durumu

Eşinize ev işlerinde yardımcı olur musunuz?*	KÖY		KENT	
	SAYI	%	SAYI	%
Evet	60	62,5	100	53,8
Hayır	36	37,5	86	46,2
TOPLAM	96	100	186	100

\*Bu soruya köyde 1 kişi ve kentte 8 kişi cevap vermemiştir.

Tablo bize ev işlerinde kadına yardımcı olmanın hem köyde(%62.5), hem de kentte(%53.8) erkekler tarafından aşıldığını ve geleneksel bir anlayışın daha çöktüğünü göstermektedir. Yardımcı olmadığını söyleyenler hem köyde(%37.5), hem de kentte(%46.2) ile yüzde ellinin altına düşmüştür.

Tablo 19. Ailenin Geçimini Sağlaması Gereken Kişiyne Yönelik Durum

Sizce ailenin geçimini sağlamak kimim görevidir?	KÖY		KENT	
	SAYI	%	SAYI	%
Erkeğin	61	62,9	119	61,3
Kadının	0	0	1	0,5
Her ikisinin	36	37,1	74	38,1
TOPLAM	97	100	194	100

Birbirine yaklaşık oranlarda köyde %62.9 ve kentte %61.3 ile ailenin geçimini sağlamanın erkeğin görevi olduğu seçeneği ilk sırada çıkmaktadır. Kadın ve erkeğin birlikte ailenin geçiminden sorumlu olduğunu düşünenler yine birbirine yakın oranlarda olmak üzere köylerde %37.1 ve kentte %38.1 düzeyindedir. Yani araştırmaya katılanların üçte birinden fazlası ailenin geçiminden erkek ve kadını birlikte sorumlu tutmaktadırlar.

Tablo 20. Eşin Çalışma Durumu

Eşiniz çalışıyor mu?*	SAYI	%
Evet	87	46,8
Hayır	99	53,2
TOPLAM	186	100

\*Bu soruya kentte 8 kişi cevap vermemiştir.

Bu soruyu biraz açmak gerekirse eşin çalışmasından maksat, kadının ev dışında gelir getirici bir işte çalışmasıdır. Dolayısıyla tabloda sadece kentteki aileler veri olarak alınmıştır. Çünkü köylerde kadın zaten tarımsal uğraşın bir parçası olarak çalışma hayatının içerisinde. Tabloda görüldüğü

üzere kadınların %46.8'i çalışmakta %53.2'si çalışmamaktadır. Yukarıdaki tabloların birinde "Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir" fikrine katılanlar kentte %52.6, katılmayanlar ise %47.4 idi. İki farklı soruya verilen cevaplar aynı zamanda kadının ailede ki konumunun tespit edilmesi açısından bir sağlama görevi yapmıştır.

Tablo 21. Kadın Çalışmalı mı Sorusuna Yönelik Cevapların Dağılımı

Sizce kadın çalışmalı mıdır?	SAYI	%
Evet	133	68,6
Hayır	61	31,4
TOPLAM	194	100

Sadece kentteki ailelere sorulan bu soruya araştırmaya katılanların %68.6'sı kadınların çalışması gerektiğini, %31.4'ü çalışmaması gerektiğini söylemiştir.

Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması'nda da yukarıda sorulan soruya benzer şekilde "Kadınların ücretli bir işte çalışmasını uygun buluyor musunuz?" sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplara göre bireylerin yüzde 84'ü kadınların çalışmasını uygun bulmakta, yüzde 16'sı ise uygun bulmamaktadır. Kadınların ücretli bir işte çalışmasını uygun bulanların oranı kentsel alanlarda (%85.4), kırsal alanlara(%81) göre biraz daha fazladır (ASAGEM, 2006:98).

2011 yılında yapılan araştırmaya göre ise; kadınların ücretli işlerde çalışmasını Türkiye genelinde olumlu karşılayanların oranı yüzde 80.6'dır. Kent ve kır ayrımı yapıldığında, kentte yaşayan katılımcıların yüzde 82.6'sı; kırdaki yaşayanların da yüzde 75.5'i kadınların ücretli bir işte çalışmasını uygun bulmaktadır (ASPB, 2011:282).

Görüldüğü üzere yukarıda bahsedilen iki araştırmadaki veriler bu çalışmada bulunan verilerden daha yüksektir. Bunun temel nedeni; özellikle araştırma yapılan kentteki ailelerin büyük oranda kırsal özelliklerini koruyor olmasının yanı sıra ayrıntıları ilerleyen sayfalarda açıklanacağı üzere bu mahallede yaşayanların büyük bir bölümünün dini hassasiyetle kadın konusuna yaklaşıyor olmasında aramak gerekmektedir. Bu üç araştırma verisinden hareketle, kadının ev dışında ücretli bir işte çalışmasının artık toplumun çoğu tarafından kabul gördüğü söylenebilir.

#### 3.5.4.Aile ve Akrabalık

Tablo 22. Eşler Arasındaki Akrabalık Durumu

Eşinizle aranızda akrabalık bağı var mı?*	KÖY		KENT	
	SAYI	%	SAYI	%



Evet	15	15,6	31	16,7
Hayır	81	84,4	155	83,3
TOPLAM	96	100	186	100

\*Bu soruya köyde 1 kişi ve kentte 8 kişi cevap vermemiştir.

Araştırmaya katılanların kentte %16.7'si ve köylerde %15.6'sı eşleriyle akrabadır. 1992 araştırmasına göre bu oranlar kırdaki %21.49 ve kentsel alanlarda %13.97'dir(DPT, 1992: 106). 2006 araştırmasında ise eşleri ile aralarında akrabalık bağı olanlar kırdaki %25.4 ve kentsel alanda %19.8'dir(ASAGEM, 2006: 41). Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması'na ise akrabası ile evli olanlar kırdaki %28.2 ve kentlerde %21.1 olarak tespit edilmiştir(ASPB, 2011: 211).

Bu oranlar ülkemizde evlenirken akraba olma tercihinin düzçizgisel bir seyir yerine, inişli çıkışlı bir grafik izlediğini göstermektedir.

Tablo 23. Akraba Evliliğine İlişkin Yaklaşım

Çocuklarınızın akrabalarınızdan biriyle evlenmeleri ile ilgili ne düşünüyorsunuz?	KÖY		KENT	
	SAYI	%	SAYI	%
Olumlu karşılarım	18	18,6	12	6,2
Olumsuz karşılarım	69	71,1	151	77,8
Farketmez	10	10,3	29	14,9
Cevap yok	0	0	2	1
TOPLAM	97	100	194	100

Bir önceki soruyla bağlantılı olarak sorulan "Çocuklarınızın akrabalarınızdan biriyle evlenmeleri ile ilgili ne düşünüyorsunuz?" sorusuna eşiyile akraba evliliği yapanların oranından da yüksek olarak köyde yaşayanların %18.6'sı "olumlu karşılarım" cevabını vermiştir. Kentte yaşayanlarda ise eşiyile aralarında akrabalık bağı olanlardan çok düşük olarak %6.2'lik bir oran bu soruya olumlu cevap vermiştir. %71.1 ile köyde ve %77.8 ile kentte çocukların akraba ile evlenmeleri olumlu bulunmamaktadır. Akraba evliliğini kentte olumlu karşılayanların köydekilere oranla üçte iki oranında az olması, kentleşmenin geleneksel ilişkileri çözmesi olarak yorumlanabilir.

Ülke genelinde yapılan bir araştırmada akraba evliliğini uygun bulanların oranı kırdaki %16.3 ve kentsel alanlarda %13.6 olarak bulunmuştur(ASPB, 2011: 216). Yine ülke genelinde 2006 yılında yapılmış olan başka bir araştırmada bu oranlar kırdaki %15.7 ve kentte %11,9 olarak tespit edilmiştir (ASAGEM, 2006: 45).

Tablo 24. Ailece Sık Görüşülen Kişilere İlişkin Durum

Ailece en sık kimlerle görüşürsünüz?*	KÖY	KENT
---------------------------------------	-----	------

	SAYI	%	SAYI	%
Akrabalarımızla	43	44,3	120	61,9
Hemşehrilerimizle	2	2,1	1	0,5
Komşularımızla	32	33	43	22,2
İş arkadaşlarımızla	0	0	19	9,8
Diğer	20	20,6	5	2,6
TOPLAM	97	100	188	96,9

\*Bu soruya kentte 6 kişi cevap vermemiştir.

Hem köy hem de kentte en sık akrabalarla görüşülmektedir. Oranlar kentte köylerden yüksek olarak %61.9'dir. "Yabancılarla karşılaşılan yer" olan kentte, akrabalık bağları dayanışmanın, yardımlaşmanın ve güvenlik ihtiyacının bir gereği olarak kentle henüz tam olarak bütünleşmemiş ailelerin en önemli sığınağıdır. En sık görüşülenler arasında kentte iş arkadaşlarının(%9.8) eklenmiş olması kentleşmenin etkisiyle ailenin kendini duruma entegre etmesinin bir işareti olarak okunabilir.

Tablo 25. Borç ve Benzeri İhtiyaçların Karşılama Durumu

Borç ve benzeri ihtiyaçlarınızda kimlere veya nerelere başvurursunuz?	KÖY		KENT	
	SAYI	%	SAYI	%
Anneme, babama ve kardeşlerime	18	18,6	80	41,2
Akraba ve Hemşehrilerime	34	35,1	41	21,1
Komşularıma	15	15,5	11	5,7
İş arkadaşlarıma	1	1	6	3,1
Banka ve diğer kredi kurumlarına	28	28,9	47	24,2
Cevapsız	1	1	9	4,6
TOPLAM	97	100	194	100

"Borç ve benzeri ihtiyaçlarınızda kimlere veya nerelere başvurursunuz?" sorusuna kentte ilk sırada %41.2'lik oranla "anneme, babama ve kardeşlerime" seçeneği çıkarken, kırsalda "akraba ve hemşehrilerime" cevabı %35.1'lik bir oranla ilk sırada yer almaktadır. Kırsalda "anneme, babama ve kardeşlerime" seçeneği %18.6 ile üçüncü sırayı alırken, kentte üçüncü sırayı %21.1 ile "akraba ve hemşehrilerime" seçeneği almaktadır. Birinci ve üçüncü sırada çıkan seçenekler geleneksel yöntemler olarak birlikte ele alınabilir. Bu iki seçeneğin toplam oranı ise kırsalda %53.1 ve kentte %62.3'e ulaşmaktadır. Dikkat çeken nokta ise kentteki oranın kırdan yüksek olmasıdır.

Hem kırsalda (%28.9) hem kentte(%24.2) ikinci sırayı "banka ve diğer kredi kurumlarına" cevabı almaktadır. Modern bir yöntem olan bu seçeneğin kırsaldaki oranının kentteki orandan yüksek olduğu dikkatlerimizden kaçmaması gereken bir husustur. Verileri birlikte değerlendirildiğinde; hem kırdan hem kentte, geleneksel ve modern borçlanma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı söylenebilir.

#### 4.SONUÇ

Bursa kırsalından göç ederek kent merkezindeki Soğanlı Mahallesi'ne yerleşen aileler ve bu mahalleye göç veren dört köydeki ailelerin karşılaştırmalı olarak incelendiği çalışmanın sonuçları şöyle özetlenebilir:

Hane halkı sayısı ve kompozisyonu bakımından, hem kırsalda hem kent merkezindeki ailelerin çok büyük bir kısmı “çekirdek aile” özellikleri taşımaktadır. Ailelerin çoğunluğu hanelerinde, ya eşleri ile birlikte ya da eşleri ve evlenmemiş çocukları ile birlikte yaşamaktadırlar. Evlendikten sonra anne-babası ile aynı evi paylaşmış olanlar dahi, oğlu veya kızı evlendiğinde kendi evinde onlarla birlikte oturmayı tercih etmemektedir. Birlikte oturma isteğindeki düşüş, kentte kırdan yaklaşık iki kat yüksektir. Bu durumu kentleşmenin bir etkisi olarak görmek mümkün görünmekle beraber, hem Türkiye’de hem Avrupa’da aileler üzerine yapılan tarihsel araştırmalar, çekirdek ailenin sanayileşme ve kentleşmenin bir sonucu olarak, önceden var olan geniş aile sisteminin yerini almak üzere doğduğunu varsaymanın yanlış olduğunu göstermiştir. Bu konuda yapılan araştırmalar, çekirdek aile tipinin başlangıcının sanayileşme ve ona bağlı kentleşmeden çok önceki dönemlere dayandığını göstermektedir.††

Eşyle görücü usulü ile evlenenler, hem kırdan hem kentte en yüksek oranı oluşturmaktadır. Fakat “en iyi evlenme tarzı nedir ?” sorusuna “tanışıp anlaşarak” cevabının ilk sırada yer alması, evlenme tercihindeki değişikliği ortaya çıkarmaktadır. Dikkat çeken bir nokta ise, görücü usulü evliliğin ailelerin üçte biri tarafından hala en iyi evlilik tarzı olarak görülmesi ve kentte köyden daha yüksek olmasıdır. Burada, kentleşme dışında başka faktörlerin de belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. Bu veriden hareketle; kent ve köy ailesi özelliklerinin hem kentte hem de köy ailesinde birlikte görülmekte olduğu tespiti yapılabilir.

Evlenirken, resmi ve dini nikâhın birlikte yapılmasının, hem kent hem köy yerleşimlerinde yerleşik hale geldiği söylenebilir. Resmi nikâh ile birlikte zorunlu olmadığı halde dini nikâhın yapılması, aile yaşamı üzerinde dinin etkisini göstermesi açısından anlamlıdır. Kentleşmenin dinin etkisini azaltacağı ve seküler bir yaşamı gerektirdiğine dayalı modernist anlayışın araştırma alanı içindeki aileler açısından karşılığının olmadığı söylenebilir.

---

†† Bu konuda iki çalışma için bkz. 1. GOODY Jack(2004), *Avrupa’da Aile*, çev. Serpil Arısoy, İstanbul: Literatür Yayıncılık. 2. DUBEN Alan (2002), *Kent, Aile, Tarih*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Başlık verme, geleneğinin ne köy ailesinde ne de kentte yaşayan aileler arasında karşılığı bulunmamaktadır. Köyde yaşayan sadece 1 kişinin evlenirken başlık verdiği ve başlık verilmesi gerektiğini düşündüğü verisi bir yana, araştırma alanı içerisindeki ailelerden hareketle, başlık verme geleneğinin ortadan kalktığı söylenebilir.

Literatürde, kent ve kır ailesini bir birinden ayıran en temel nokta ailede kadının konumu olarak gösterilmektedir. Araştırma verilerine göre; ailenin reisinin erkek olduğu düşüncesine katılanlar, kentte kırsaldan yaklaşık on puan daha azdır. Kadının asıl görevini, ev işleri ve çocuk bakımı olarak görenler hem kentte hem köyde azalmakta, kentte köyden fazla olarak neredeyse %50'ye ulaşmaktadır. Ailenin sahip olduğu mal varlığının mülkiyeti konusunda, kadın-erkek müşterek mülkiyetin yaygınlaştığını hem köylerde hem de kentte ailelerin yaklaşık üçte birinin müşterek mülkiyeti benimsediği görülmektedir. Köylerdeki oranın kentten daha fazla olması ise bu verinin dikkat çeken noktasıdır. Ailede karar verme konusunda, birlikte karar verme temayülü artış gösterirken, yine köylerde kentten daha yüksek bir oran söz konusudur. Kararların eşler tarafından birlikte verilmesi kentte ailelerin yarısından fazla iken, köylerde bu oran ailelerin üçte ikisine ulaşmış bulunmaktadır. Ev işlerinde eşine yardımcı olma konusunda da durum, karar verme verisinde olduğu gibi köylerde kentlerden daha yüksek orandadır. Hem kentte hem kırsalda oranın %50'den fazla olması dikkat çekicidir. Ailenin geçimini sağlama görevi, birbirine çok yakın olarak kırsalda ve kentte erkeğin görevi olarak görülmektedir. Ancak, ailelerin üçte birinden fazlası hem köyde hem kentte bu görevin, erkek-kadın her ikisinin görevi olduğunu söylemektedir. Kadının çalışması konusunda sadece kentsel alanda sorulan sorunun cevabını değerlendirdiğimizde, şu an eşi çalışmakta olanların %50 oranına yaklaştığı görülmektedir. Kadının çalışması gerektiğini düşünenlerin oranı ise artarak %70 düzeyine ulaşmaktadır.

Ailede otoritenin paylaşımı ve kadının konumu başlığı altında toplayacağımız yukarıdaki verilerden hareketle, ailede kadının konumunun yükselmekte olduğu, bu yükselişin ailenin kırsal ya da kentte oluşuna bağlı olmadığı görülmektedir. Ayrı ayrı sorulara verilen cevaplar, bazen kırsalda yüksek kentte düşük, bazen kırsalda düşük kentte yüksek oranlara denk gelmektedir. Özetle, araştırma verilerimize göre, ailede erkeğin konumu sarsılmakta, kadının konumu yükselmekte ve aile içerisinde kadın-erkek eşitliğine dayalı bir yapıya doğru gidildiği gözlenmektedir.

Ailelerin sınıflandırılmasında, akrabalık ilişkileri önemli ve öncelikli bir konum arz etmektedir. Kırsal ailenin temel belirleyicilerinden olan akrabalık ilişkilerinin, kentte yaşayan ailelerde ortadan kalkacağı düşüncesi literatürde bir ön kabul olarak yer almaktadır.

Alan araştırmasındaki veriler incelendiğinde, ailelerin eşleriyle akrabalık oranlarının köyde ve kentte birbirine yakın oranlarda %16-17 gibi bir oranda olduğu ama çok büyük bir çoğunluğun

(yaklaşık %85)hem kentte hem köylerde eşleriyle akraba olmadığı görülmektedir. Diğer yandan, çocuklarının akrabalarından biriyle evlenmesine olumlu bakanlar, kırsalda kentin yaklaşık üç katıdır. Bu durumu olumsuz karşılayanlar ise, hem kırsalda hem kentte %70'in üzerindedir. Aileler, en sık olarak akrabalarıyla görüşmekte bu durum kentte köyden daha yüksek olmaktadır.

Borç benzeri ihtiyaçlar için, anne-baba, kardeşler, akrabalar, hemşehriler seçenekleri hem köyde hem kentteki aileler arasında toplamda %50'yi aşan bir oranda ilk sırada yer almaktadır. Banka ve diğer kredi kurumlarının tercih edilmesi ise; hem kırsalda(%28.9) hem kentte(%24.2) ikinci sırayı almaktadır. Modern bir yöntem olan bu seçeneğin kırsaldaki oranının kentteki orandan yüksek olduğu dikkatlerimizden kaçmaması gereken bir husustur. Verileri birlikte değerlendirdiğimizde; hem kırsalda hem kentte, geleneksel ve modern borçlanma yöntemlerinin birlikte kullanıldığını söylenebilir.

Bu veriler bize, kırsalda var olan akrabalık ilişkilerinin, kentte de devam ettirildiğini hatta akrabalık bağlarının bazı durumlarda daha da sıkılaştırıldığını göstermektedir.

Sonuç olarak, kentleşme bir toplumsal değişme süreci olarak, aile üzerinde etkili olmakla birlikte her toplum için geçerli aile tipleri ortaya çıkarmamaktadır. Bazı toplumlarda kentleşme, aile üzerinde tümünden bir değişime sebep olmaktadır, kentleşmenin çok hızlı olduğu toplumlarda bu değişim sınırlı kalmaktadır. Batılı bilim insanları tarafından geliştirilen aile tipleri, batı toplumları için geçerli olurken, batı dışındaki toplumlarda karşılığını bulamamaktadır.

Dolayısıyla sanayileşme ve kentleşme sonucunda ailenin, "geleneksel geniş aile"den "modern çekirdek aile"ye dönüşeceği yaklaşımı tüm dünya toplumları için geçerli olamamaktadır. Her toplumun kendi özelliklerine göre, bazen geleneksel işlevlerin öne çıkıp modern işlevlerin arka planda kaldığı, bazen de modern öğelerin ön plana çıkıp geleneksel işlevlerin arka planda kaldığı çok farklı aile tiplerine rastlanılmaktadır.

Literatürde yer alan geniş aile ve çekirdek aile yapısı ayrımı, bu çalışmanın alan araştırmasında da görüldüğü üzere Türkiye'de çok net olarak birbirinden ayrılmamaktadır. Türkiye'de aile türlerinin oluşmasında, kentleşmenin etkisi olsa da başka bazı faktörlerin, özellikle dinin belirleyici bir etkisi bulunmaktadır. Bu aileler, bir yanıyla geleneksel bir yanıyla modern, bir yanıyla kırsal, bir yanıyla kentsel bir ailedir. Bahsedilen ailenin, pratik hayatta ki yansımalarına ve davranış kalıplarına bakıldığında iki farklı değer etkisi kolayca görülebilmektedir. "Geçiş ailesi" olarak adlandırılan bu aile türü, belli riskleri üzerinde taşımaktadır.

Alan araştırmasındaki aileleri tanımlayan geçiş ailesi, birbirine taban tabana zıt iki farklı değer/anlayışın etkisi altında olduğundan, bunları bünyesinde sentezlemiş gibi görünse de aslında bu değerler ailede eklenmiş bir şekilde bulunmaktadır. Bir denge durumuna ulaşmamış bu

aile türü, her türlü tehlikeye açık bir konumda bulunmaktadır. Bu nedenle, her iki yaklaşımın, iki farklı ucuna savrulma potansiyelini üzerinde taşımaktadır.

### KAYNAKÇA

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, *Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması (2011)*, Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını.

AYDIN Mustafa (2014), “Tarihsel Dönüşümü İçinde Aile ve Kent İlişkisi”, *Aile Sosyolojisi Yazıları*, İstanbul: Açılım Kitap.

BAL Hüseyin (1995), *Turizmin Kırsal Toplumda Aile İçi İlişkilere Etkisi*, İstanbul: Doğa-İnsan Yayınları.

Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (1989), *Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara: Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayını.

Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (1992), *Türk Aile Yapısı Araştırması*, Ankara: Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayını.

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010), *Aile Yapısı Araştırması 2006*, İstanbul: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını.

ÇAĞAN Kenan (2011), “Ailenin İşlevleri”, *Aile Sosyolojisi*, 2.Baskı, İstanbul: Açılım Kitap.

DEMİR Ömer ve ACAR Mustafa (2002), *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, 3.Baskı, Ankara: Vadi Yayınları.

DOĞAN, Mehmet D.(1994), *Temel Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Bahar Yayınları.

DOĞAN Said- DOĞAN Cihangir (2005), *Modernleşme Sürecinde Türk Köy Ailesi Araştırması*, İstanbul: Kızılelma Yayıncılık.

DUBEN Alan (2002), *Kent, Aile, Tarih*, İstanbul: İletişim Yayınları.

ERDOĞMUŞ Zeki (1978), *Kırsal Bölgelerden Ankara, Kıbrıs-Bayraktar İlkokulu Gecekondu Bölgesine Göç ve Göçedenlerin Kentlileşmesi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

ERKAN Rüstem (2010), *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, 3.Baskı, Ankara: Bilimadamı Yayınları.

GOODY Jack (2004), *Avrupa’da Aile*, çev.Serpil Arısoy, İstanbul: Literatür Yayıncılık.

GÜRCAN Ayşen (2010), “Türkiye Aile Modeli: Geniş Aile ile İlişik Çekirdek Aile Modeli”, *Din Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Değer Olarak Aile Konferans Tebliğleri Kitabı*. 26-27 Kasım- Antalya.

HEW Cheng Sim (2003), “The Impact of Urbanization on Family Structure: The Experience of Sarawak, Malaysia”, *Sojourn*, Vol. 18, No. 1. [http://muse.jhu.edu/journals/sojourn\\_journal\\_of\\_social\\_issues\\_in\\_southeast\\_asia/toc/soj.18.1.html](http://muse.jhu.edu/journals/sojourn_journal_of_social_issues_in_southeast_asia/toc/soj.18.1.html) (13.08.2013).

İSBİR Eyüp G. (1991), *Şehirleşme ve Meseleleri*, 2.Baskı, Ankara: Gazi Büro Yayınları.

- KARTALS. Kemal (1978), *Kentleşme ve İnsan*, Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları,
- KIRAY Mübeccel B. (1984), "Büyük Kent ve Değişen Aile", *Türkiye'de Ailenin Değişimi -Toplumbilimsel İncelemeler-*, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını.
- KIRAY Mübeccel B. (2000),*Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*,3.Baskı, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- KIRAY Mübeccel B. (2007),*Kentleşme Yazıları*, 3.Baskı, İstanbul:Bağlam Yayınları.
- KOCACIK Faruk (1997),*Sivas'ta Kentsel Aile*,Sivas: Dilek Matbaacılık.
- KONGAR Emre (1972), *İzmir'de Kentsel Aile*, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- MARSHALL Gordon (1999), *Sosyoloji Sözlüğü (Çev. O. Akınay, D. Kömürcü)*,Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- MEDER Mehmet (2005), *Mesleklere Göre Aile Yapısı*, Ankara: Aziz Andaç Yayınları.
- MERİÇ Ümit (2012), *Türkiye Kanatlarınızın Altında*, 3.Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.
- MERTER Feridun (1990), *1950-1980 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler (Malatya Örneği)*, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Mimarlar Odası Ankara Şubesi (1971), *Türkiye'de Kentleşme*, Ankara: Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayınları.
- ÖZEN Sevinç (1991),*Sanayi Kasabasında Yaşam Biçimi ve Aile Yapısında Meydana Gelen Değişmeler Soma Örneği*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- SENCER Yakut (1979), *Türkiye'de Kentleşme*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- SEZAL İhsan (1992),*Şehirleşme*, İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- TEKELİ İlhan (1977), *Bağımlı Kentleşme*, Ankara: Mimarlar Odası Yayınları.
- TİMUR Serim (1972), *Türkiye'de Aile Yapısı*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- TOLAN Barlas (1991), *Toplumbilime Giriş*, Ankara: Adım Yayınları.
- TÜTENGİL Cavit Orhan (1963),*Köyden Şehire Göç Meselesi*, İstanbul:İktisat Fakültesi Neşriyatı.
- UN (1986), *The Family: The Role of The Family in The Development Process*, New York: UN Publications.
- WIRTH, Louis (2002), "Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme", *20.Yüzyıl Kenti*(der. ve çev. Bülent Duru-Ayten Alkan), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- YASA İbrahim (1966), *Ankara'da Gecekondu Aileleri*, Ankara: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları.

YILDIRIM Ergün (2011), "Aile ve Evlilik Türleri", *Aile Sosyolojisi*, 2. Baskı, İstanbul: Açılım Kitap.

YILDIRIM Neşide (2006), *Ailenin Yapısı ve Problemleri*, İstanbul: Yeşerim Bilim-Araştırma Dizisi Yayını.